

**MAKTABGA TAYYORLOV GURUHI TARBIYALANUVCHILARIDA
YOZISH KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISHDA METODIK
YONDASHUV****Eshbekova Gulbahor Zafarboyevna**Jizzax Davlat Pedagogika Universiteti Sirtqi bo'lim,
Maktabgacha va boshlang'ich yo'nalishlarida
masofaviy ta'lim kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotining maktabga tayyorlov guruhi bolalariga yozish qoidalarini o'rgatishda mashg'ulotlarda mashq va usullardan foydalanish ahamiyati haqida yoritilgan. Mashg'ulotda yozishning murakkab jarayon ekanligi va unda tarbiyachining vazifasi haqida va yozish jarayonining hissiy qulayligi va maktabga o'tish davrining xususiyatlari bo'yicha fikr va mulohazalar berilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, yozish ko'nikmasi, malaka, bilim, mashq maktabga tayyorlov, maktabgacha yosh.

Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashdagi muhim ishlardan biri, bu bolalar MTTda va oilada bolani savodga tayyorlashdan iboratdir. MTTda bolalarga o'qish va yozishga o'rgatishning boshlang'ich bilimlarini berish, ya'ni bolalarga so'z haqida tushuncha berish, so'zlardan gaplar tuzishga o'rgatish, gaplarni so'zlarga ajratish va ular tartibini aytishga, o'zbek tilidagi unli va undosh tovushlarni aytish hamda ularni so'zlarda tahlil qila olishga, o'rgangan harf va tovushlardan bo'g'in yasay olishga, harf elementlarini yozishga va boshqalarga o'rgatish lozim. Bola maktabga borgunga qadar shunday malakalarga ega bo'lishi, uning maktabda muvaffaqiyatli o'qishining garovi hisoblanadi. Bolalarni maktabga tayyorlash masalasida o'qish malakalari bilan birgalikda yozish ko'nikmasini shakllantirish muhim hisoblanadi. Maktabga tayyorlov guruhida maktabga tayyorlash bo'yicha amaliy ishlar olib borilib, tarbiyalanuvchilarni har tomonlama tayyorgarlik funksiyalarini amalga oshirish ishlari bajariladi. Savodga tayyorgarlik mashg'ulotida turli mashqlardan foydalangan holda yozishga o'rgatiladi. Yozish¹ - bu muloqotning muhim shakli va ta'limning asosiy qismidir. Yozishdan oldingi ko'nikmalarning asosiy komponenti - bu yozma shakllar. Bu ko'pchilik harflar, raqamlar va dastlabki chizmalardan iborat bo'lgan qalam zarbalari. Ular odatda ketma-ketlikda va yoshga xos darajada o'zlashtiriladi. Bu chiziq'larga quyidagi chiziq'lar kiradi: |, —, /, +, /, kvadrat, \, - . = va hk. Bu ishlar albatta individual tarzda olib borilishi lozim. Ushbu guruhga

¹ Sodiqova Sh. Maktabgacha pedagogika. Toshkent. "Tafakkur bo'stoni". Toshkent. 2013 yil.

kelmasdan avvalroq yozish bo'yicha tushunchalar hosil bo'lgan bo'lishi tabiiy. Oldindan yozish ko'nikmalari bolaning qalamni ravon va samarali ushlab turish va harakatlantirish qobiliyatini rivojlantirish va shuning uchun tushunarli yozish qobiliyatini rivojlantirish uchun juda muhimdir. Bu bosqichda bolalarning bog'lanishli nutqi ustida ishlanadi. Bunda tarbiyachi bolalarga nutq haqida tushuncha beradi, nutqning kichikroq bo'lagi gap bilan tanishtiradi. Gapning so'zlardan tuzilishi, gapning birinchi so'zi bosh harf bilan yozilishi, oxirida nuqta, so'roq, undov belgilari qo'yilishi ko'rsatmali didaktik materiallar orqali tushuntiriladi. Har bir narsaning nomi-bu so'z ekani, so'z bo'g'inlarga bo'linishi, bo'g'in va so'z tovushlardan tuzilishi, tovushni talaffuz qilish, eshitish mumkinligi, tovushlar unli va undosh bo'lishi, ularning yozuvdagi ifodasi harf bilan ifodalanishi aytiladi. Savodxonlikka o'rgatishning bu bosqichida sintez quyidagi metodik yondashuv bo'yicha olib boriladi:

1. Kesma harflardan foydalanib, bo'g'in hosil qilish.
2. Hosil qilingan bo'g'inlardan so'z tuzish.
3. Berilgan so'zlardan gap tuzish.
4. Kichik gaplardan matn yaratish.

D harfi misolida sintez metodining o'tkazilishiga namuna. Tarbiyachi o'rganilayotgan D tovushi talaffuzini orfoepik me'yorda o'rgatadi va uning bosma harf shakli bilan tanishtiradi. D harfiga tanish bo'lgan unli harflarni qo'shib turli bo'g'inlar hosil qilinadi. Da, do, du, di, ad, od, id, ud. Hosil qilingan bironta bo'g'in tanlab olinadi va unga boshqa bo'g'inni qo'shish orqali so'z tuziladi. Da – la Tuzilgan so'z ishtirok etgan gap tuziladi. Dalada ish qizg'in. Tuzilgan gap mazmuniga mos yana kichik gaplar tuzilib matn hosil qilinadi. Kuz keldi. Dalada ish qizg'in. Dehqonlar hosilni yig'ib olmoqdalar.

Sintez mashqlari. 1. Tovush tomonidan analiz qilingan so'zni yoki bo'g'inni talaffuz qilish va uni kesma harfdan tuzish (yozish); shu so'z yoki bo'g'inni o'qish. 2. O'rganilgan undosh yoki unli bilan (na, ni, no; la, lo, li; ay, uy, oy,) bo'g'in jadvalini tuzish; bo'g'in jadvalini kitobdan yoki matndan o'qish; kesma harflardan bo'g'in jadvalini tuzish.

3. Bola-lola-tola, boy-soy-loy, baxt-taxt, ona-ota, mosh-bosh kabi bir undosh harf bilan farqlanadigan yoki ona-ana, ukki-ikki, osh-ish kabi bir unli harf bilan farqlanadigan so'zlarni o'qish (bunday so'zlarni bolalarning o'zlari topib o'qishlari mumkin).

4. So'zning boshiga yoki oxiriga bir harf qo'shib, yangi so'z hosil qilib o'qish: ola-lola, osh-bosh, oy-toy, boy, soy, loy; o'roq-so'roq; ol- xol, sol; sava-savat; sonoson; ayiq-qayiq; olti-oltin.

5. Tovushni yoki bo'g'inni tushirib qoldirib, yangi so'z hosil qilish va o'qish: anor-nor, gulnor-gul, yelkan-yelka, bog`la-bola.

6. Bo'g'in qo'shib yangi so'z hosil qilish va o'qish: bog'-bog`bon, gul-gulzor, paxta-paxtakor.

Sintez metodidagi bunday ish turlari tovush ustida ishlashni harf ustida ishlash bilan birga qo'shib olib borishni talab qiladi. Bu ish usullari qiziqarli bo'lib, mashg'ulot jarayonini bolalar uchun zavqli, qiziqarli eng muhimi o'quv materialini bolalar tomonidan tez va puxta o'zlashtirilishiga asos bo'ladi. Umuman, savodxonlikka o'rgatish jarayonida analiz-sintez usullari tizimi bolaning faol fikrlashini, bilish mustaqilligini ta'minlaydi, bolalarda, ziyraklikni o'stiradi. Savodxonlikka o'rgatish mashg'ulotlarida o'quv-didaktik vositalar sifatida kesma harflar, kesma bo'g'inlar va harf terish (taxtali, magnitli, interfaol)doska, abak (harakat qiladigan lentali ko'rgazma), videoprojektor (ekrani bilan), multimedia, taqdimot (Power Point), didaktik materiallar(rasm, kartochka, plakat, pazllar) kabi ko'rsatma vositalardan ham foydalaniladi; tovushlarning talaffuzi ustida ishlash uchun, shuningdek, yozib olingan ifodali nutqni (asosan, badiiy asarni) takroriy eshittirish uchun kompyuter video va audio materiallarni qo'llash tavsiya etiladi. Mashg'ulot davomida ilk marta bolalarga yozish bo'yicha vazifalar orqali mashq qilish davomida qo'l barmoqlarini chidamli bo'lishga ko'niktirib boriladi. Tanaffus bilan mashqlar bajarrish amalga oshiriladi chunki bolalar birdaniga ko'p vaqt yozish bilan shug'ullanishganda zerikish va charchash hissi paydo bo'lishi mumkin. Tarbiyalanuvchilarning qo'l va barmoqlarning kuchi: qo'llar va barmoqlar yordamida qarshilikka qarshi kuch ishlatish qobiliyati, qalamning boshqariladigan harakati uchun kerakli mushak kuchini ta'minlaydi. Albatta bu jarayonda qalamni ushlab muhim hisoblanadi. Qalamni qanday ushlab turish samaradorligi, bu yoshga mos qalam harakatini yaratishga imkon beradi. Bu ko'plab ota-onalarni farzandining yozish ko'nikmalarini qanday yaxshilash kerakligi haqida savol tug'diradi. Kuchli yozish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun vaqt kerak va buni amalga oshirish qiyin vazifa bo'lishi mumkin. Tarbiyachilar yozishga o'rgatish jarayonida qiziqarli mashg'ulotlardan tortib kundalik o'qish va yozish mashg'ulotlarigacha, bolalarning yozish ko'nikmalarini qanday yaxshilash bo'yicha samarali ishlarni amalga oshirishlari lozim. Yozish ko'nikmalarini mustahkamlashga yordam beradigan faoliyat bu bolalarning so'z boyligini oshirish uchun ta'limiy yondashuvni ta'minlashdir bu yaxshiroq yozish uchun ilk qadam bo'lib, bolalarning kengaytirishga yordam beradi va ularga so'zlardan foydalanishning turli usullarini ko'rsatadi. Bu shuningdek, bu so'zlarni o'z yozuvlarida ishlatishni osonlashtiradi. Yozish muhim amaliy hayotiy ko'nikma hisoblanadi. Ajoyib yozish ko'nikmalarini

rivojlantirish ko'p vaqt va sabr-toqatni talab qilsa-da, bolalar uchun oddiy yozish mashqlari ham qiziqarli amalga oshirilishi maqsadga muvofiqdir. Xulosa qilib aytganda yozishdek murakkab jarayonda tarbiyachi pedagog tarbiyalanuvchilarning yozish qobiliyatini oshirishning usullarini amalda qo'llash va bolalarda o'zlashtirish tarbiyachidan sabr va mehnat talab etadi. Yozish ko'nikmasini shakllantirish jarayoni uzoq vaqt davom etganligi uchun qunt bilan yondashish muhim hisoblanadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR

1. Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari
2. Takomillashtirilgan 'Ilk qadam' o'quv dasturi Sodiqova Sh. Maktabgacha pedagogika. Toshkent. "Tafakkur bo'stoni". Toshkent. 2013 yil.
3. Eshbekova G. Maktabgacha yoshdagi bolalarga yozishni o'rgatish vazifasini amalga oshirishda o'yinlardan foydalanish. *journal of innovations in social sciences.*: 01 | Jan - 2023 ISSN: 2181- Volume: 03 Issue 2594
4. Eshbekova G. Bolalarni maktabga tayyorlashning yozishga o'rgatish bosqichida psixofiziologik xususiyatlarini inobatga olish masalasi. *Международный научный журнал № 6 (100), часть*
5. Eshbekova G. Tarbiyachining ma'naviy qiyofasi hamda kasbiy mahoratining bolalar bilan muloqotni tashkil etish shakllariga ta'siri. *Journal of innovations in social sciences* Volume: 02 Issue: 01 | 2022 ISSN: 2181-2594
6. Teplov B.M. psixologiya va individual farqlar psixofiziologiyasi: tanlangan psixologik ishlar - m.: amaliy psixologiya instituti. voronej: nro "modek", 1998.
7. A.Mambetnazarov. Opportunities for project-based education in educational institutions. *Журнал «Вестник физической культуры и спорта» Нукусского филиала Узбекского государственного университета физической культуры и спорта*, 2(2-3).
8. Mambetnazarov, A. (2021). Opportunities for project-based education in educational institutions. *Журнал «Вестник физической культуры и спорта» Нукусского филиала Узбекского государственного университета физической культуры и спорта*, 2(2-3).
9. Mambetnazarov, A. (2021). Анализ показателей физического развития девочек под влиянием антропогенных нагрузок каракалпакстана. *Журнал «Вестник физической культуры и спорта» Нукусского филиала Узбекского государственного университета физической культуры и спорта*, 2(2-3), 180-181.
10. Mambetnazarov, A. (2021). The features of functional indicators of adolescents in the environmental conditions of the aral sea region. *Журнал*

«Вестник физической культуры и спорта» Нукусского филиала Узбекского государственного университета физической культуры и спорта, 2(2-3), 203-2024.

11. Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi davlat standarti VM qaror.2020

12. Bobokalonov, M. K., & Khamdamova, D. (2022). USING ARCGIS SOFTWARE TO CREATE A LAND RECLAMATION MAP. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMYIY JURNALI, 2(11), 385-388.

13. M.R.Is'hoqova, M.Z. Fayzullaeva, J.R.Kucharov, N.Q.Azizova, N.M. Sultonova. "Savodxonlikka o'rgatish" Tarbiyachi kitobi.